

Psychosémantické přístupy: význam, významové struktury

Metody

- Sémantický diferenciál (Osgood)
- Nedokončené věty (Sacks)
- Test sémantického výběru
- REP-test (repertoárové mřížky – Kelly)
- různé varianty tématické obsahové analýzy
- ...
- slovníkový test struktury významu (Kreitlerovi)

Teorie významu a teorie kognitivní orientace (Hans a Shulamith Kreitlerovi; dle Urbánek, 2004)

- Význam
 - = systém, jehož prvky a části jsou vzájemně propojené vztahy fungujícími za určitých podmínek – např. při postupném přisuzování významů nějakému vstupu.
 - komplexní, protože obsahuje mnoho aspektů a úrovní vyjádřených pěti skupinami významových proměnných (*meaning variables*).
 - Podle názoru autorů obsahuje sám sebe, protože kteroukoli jeho část lze chápat jako ohnisko nebo výchozí bod, na jehož základě lze organizovat zbytek systému.

Předpoklady, které se k významu vztahují

- 1. Komunikovatelnost významu. Většina významů je přímo nebo nepřímo naučena od druhých a neporozumění významu lze komunikací vyřešit. Na základě tohoto předpokladu byla vytvořena experimentální metoda sběru dat a později Dotazník významu.
- 2. Dva mody významu. Na základě studia pramenů dospívají k názoru, že význam je na jedné straně lexikální, interpersonálně sdílený, a na druhé straně osobní, subjektivní. Tento předpoklad byl využit v některých studiích pro formulaci dvou různých instrukcí.
- 3. Svázanost významu s referentem. Význam je vždy významem něčeho – referentu. Na základě tohoto předpokladu se při formulaci teorie a systému významu snažili použít velké množství rozmanitých referentů.
- 4. Mnohofasetovost významu. Na základě empirických výzkumů je známo, že významy dávané určitému vstupu jsou nesmírně bohaté a rozmanité. Na základě tohoto předpokladu byl vyvinut systém významu, podle kterého probíhá kódování a analýzy dat.

Dotazník významu (instrukce)

V tomto dotazníku je seznam slov. Vaším úkolem je vyjádřit význam každého slova. **Představte si někoho (můžete si vybrat libovolnou osobu, kterou znáte), kdo nezná význam daného slova, ale rozumí jazyku a dalším formám projevu jako jsou kresby a gesta. Vysvětlíte prosím této osobě význam každého slova – jak všeobecně přijímaný význam (co znamená obecně), tak význam osobní (co znamená pro vás osobně).**

Můžete používat jakékoli způsoby komunikace, jaké považujete za adekvátní – slova, kresby, popisy kreseb, pohybů atd. Hlavní je, aby se druhý člověk naučil, co každé slovo znamená obecně a pro vás osobně.

Nepoužívejte prosím překlady do jiných jazyků a nepište pouhé asociace, ale snažte se vyjádřit významy – jak obecné, tak osobní

Dotazník významu (podnětová slova)

- 1. vytvořit
- 2. ulice
- 3. život
- 4. bicykl (jízdni kolo)
- 5. pocit
- 6. vzít
- 7. přátelství
- 8. umění
- 9. zavraždit
- 10. moře (oceán)
- 11. telefon

Dotazník významu (principy vyhodnocování)

- Texty se nejprve rozdělí na tzv. významové jednotky tvořené dvojicí referent – významová hodnota.
 - Referent je nějaký objekt (předmět, ale např. i nějaká činnost nebo akce), o kterém se něco říká, a významová hodnota je právě to, co se o něm říká
- Získané významové jednotky se kódují na základě systému významu:
 - Počty výskytů jednotlivých významových proměnných tvoří významový profil každé osoby
 - v každém individuálním profilu je třeba si všimnout proměnných, které se vyskytují v prvním a posledním kvartilu rozložení – první z nich definují tendence přisuzovat význam svým častým výskytem a druhé naopak tím, že se jim osoba aktivně vyhýbá

Teorie kognitivní orientace

- Procesy, které se podílejí na regulaci chování „mezi vstupem a výstupem“, tzn. mezi přijetím nějakého podnětu z vnitřního nebo vnějšího prostředí a rozhodnutím se pro nějaké chování charakterizují čtyřmi stadii založenými na odpovědích na čtyři metaforické otázky:

- 1) „Co je to?“
 - výstup: nějaký význam vnějšího vstupu (od nepodmíněné reakce po teorii)
- 2) „Co to pro mě znamená?“
 - pokud je výsledkem předchozí fáze význam, který vybízí k nějaké „molární“ akci
- 3) „Co budu dělat?“
 - důležité je, jaká jsou **přesvědčení** dané osoby
- 4) „Jak to udělám?“
 - vrozený nebo častěji naučený behaviorální program

